

*Una experiència d'aula:
construint ponts de
comunicació i
participació família-
escola*

Mònica Martín Sanchez
CEIP Son Caliu

Educació i Cultura
(2011), 22:
99-116

Una experiència d'aula: construint ponts de comunicació i participació família-escola

A classroom experience: building communication and participative bridges between family and school

Mònica Martín Sánchez*

Resumen

El propósito del presente artículo es compartir una experiencia para mostrar un posible camino, contando que ya existen múltiples, en el campo de cómo desde la escuela se puede potenciar la comunicación y participación de las familias. Así pues, la experiencia se presenta como una puerta abierta al entendimiento, a la búsqueda de vías de participación familia-escuela y, en primera instancia, familia-maestro/a, para favorecer un clima positivo de confianza mutua que genere nuevos caminos de atención a la diversidad de nuestro alumnado, des de la filosofía de la escuela inclusiva.

Palabras clave: familia, escuela, comunicación, participación, colaboración.

Abstract

This article aims to share an experience in order to show a possible way for schools to improve the communication with and participation of families, taking into account that there are multiple experiences within this field. This experience is an open door to understanding and the search for ways for families and school - and especially families and teachers - to participate together. This encourages a positive climate of mutual confidence that opens up new ways to attend to the diversity of our students on the basis of the philosophy of the inclusive school.

Keywords: family, school, communication, participation, collaboration.

* Mestra d'educació primària al CEIP Son Caliu.

Aquest article fou acceptat per a la seva publicació el 30 de juny de 2010.

Contextualització

L'escola pública de Son Caliu està ubicada a una zona costanera, que limita amb Palmanova, dins el terme municipal de Calvià. És una àrea principalment turística i l'entorn disposa de tot tipus de serveis (centre mèdic, parcs, establiments i centres comercials, hotels, restaurants, biblioteca al centre cultural «Es Generador»...).

L'edifici del centre és compartit amb l'Escoleta Municipal de l'Ajuntament de Calvià, on s'imparteix la primera etapa d'educació infantil i una secció del Servei d'Orientació Educativa i Psicopedagògica de la Conselleria d'Educació i Cultura.

El CEIP Son Caliu obrí les portes el mes de setembre de 2004, encara en obres. El primer curs marcà la història del centre a causa d'aspectes organitzatius que es desencadenaren; el resultat va ser una desavinença entre el claustre i part de la comunitat educativa.

Més endavant, dos fets marcaren el punt de partida en la relació. Un va ser l'aprovació de la jornada continuada al centre, que va ser un procés de quatre cursos escolars, i un altre, l'aprovació del Projecte Lingüístic. Aquests dos punts accentuaren encara més el distanciament entre la comunitat educativa.

Malgrat aquests esdeveniments, que suposaren un desgast en la relació, hi ha hagut iniciatives per part del centre per tal de potenciar la participació i comunicació de les famílies mitjançant l'organització de festes de centre i dels òrgans de govern de centre.

L'experiència que es presenta es duu a terme al CEIP Son Caliu i es realitza actualment al primer cicle d'educació primària amb el grup de famílies corresponent al nivell en què desenvolupa la meua feina com a docent. Aquest treball s'ha iniciat amb dos grups de famílies: el primer, durant el curs 2007-2008, i el segon grup, que ha tingut més continuïtat, els cursos 2008-2009 i 2009-2010.

Descripció de l'experiència

Introducció

Aquesta experiència té els seus inicis l'any 2006, quan a un moment de recerca personal i professional em plantejo l'interrogant sobre la manera de millorar la resposta a les necessitats educatives dels infants de l'aula, des d'una concepció d'escola inclusiva.

Com a camí per a la recerca de respostes als meus interrogants, s'inicià un procés d'investigació que m'ha conduït a la dimensió de la relació família-escola, entenent-la com un espai que podia donar respostes a les meves inquietuds. La raó implícita en aquest fet ha estat la percepció al llarg del temps de la importància que té aquesta relació, família-escola, en els processos d'ensenyament-aprenentatge.

Fonamentació teòrica

La família és el primer entorn educatiu dels infants: tot comença a la família. Això significa que és el primer agent educatiu i socialitzador; amb el temps n'apareixen altres dos importants a la vida de l'infant que seran presents en el seu desenvolupament: l'escola i els mitjans de comunicació. D'una manera o una altra, aquests dos entorns interactuen entre si i amb l'entorn familiar. A la interacció família-escola és on comencen els interrogants, l'efecte al sistema d'interacció dels mitjans de comunicació quedarien per a una altra experiència.

Investigacions recents suggereixen una relació entre el clima escolar i el nivell de participació de les famílies a l'educació dels seus fills (Arón, Milicic 2004). Així doncs,

quan les escoles generen un clima escolar positiu que permet que les famílies participin i, en la mateixa mesura, l'escola genera les vies perquè això sigui possible, el resultat d'aquesta constel·lació és la qualitat educativa, perquè aquesta aliança permetrà una connexió que tindrà com a objectiu ajudar els infants que tinguin progressió en el seu desenvolupament, per tant, permetrà donar resposta a les necessitats educatives de tots els infants.

Aquesta relació entre el clima escolar i la participació de les famílies a l'escola és recíproca. Podríem explicar-la com una retroalimentació circular, això vol dir que a una escola on el clima relacional és positiu, on s'estimula la participació de les famílies, les percepcions que aquestes tenen de l'escola milloren i provoquen un clima de confiança mútua i de comunicació que quedarà reflectit en el desenvolupament integral de l'infant.

En canvi, quan allò que es configura al clima escolar es caracteritza per un desconeixement mutu i desconfiança, la incomunicació i les desavinences generen un cercle de malentesos que s'expressa en imatges negatives tant per part dels mestres com per part de les famílies (Cardemil 1994). Així doncs, dintre d'aquest cercle retroalimentatiu es va construint un mur entre la família i l'escola que té com a resultat el distanciament. Aquesta distància produeix accions paral·leles entre ambdós en relació amb l'educació dels infants, per tant, influirà de manera negativa en el desenvolupament integral dels infants.

Què passa amb la percepció que tenen els infants davant aquesta circumstància? Doncs que si els infants perceben una aliança, en lloc d'un enfrontament causat per les desavinences i la desconfiança mútua, una convergència de fites de dos sistemes, família i escola, que es valoren i s'ajuden mútuament, rebran una educació coherent i cohesionada (Alcay [et al.] 2003).

En l'assoliment d'aquesta «aliança positiva» en favor de l'educació dels infants és essencial la participació. Però, què significa *participació*? Segons la Real Academia Española, *participación* significa *acción o efecto de participar*, i inclou les accepcions següents:

1. *Tomar parte en algo.*
2. *Recibir parte de algo.*
3. *Compartir, tener las mismas opiniones, ideas, etc. que otra persona.*
4. *Tener parte en una sociedad o negocio.*

Aquestes quatre accepcions ens conviden a construir una relació família-escola per transitar sobre un camí, ple d'incerteses, aventures i reptes, que conviden a ser passejats junts, a compartir-lo i sense perdre'ns res d'allò que ens ofereix, per així aconseguir arribar a un somni comú; avui somni, demà tal vegada una realitat que és una educació per a tots, en què tots som importants i en què els infants són els veritables protagonistes d'aquesta aventura que és aprendre (tenint en compte que aprendre és un procés que dura al llarg de tota la vida i que segur que, en aquest camí que hem de fer, ens construirem com a persones).

En el concepte de participació hi ha implícit el fet de tenir qualche cosa en comú. La comunitat sorgeix de tenir qualche cosa en comú, per això, la participació és una dimensió inseparable de la comunitat. Quan la participació la col·locam com a dimensió organitzativa de l'escola, obtenim com a resultat una dimensió essencial. Aquesta dimensió essencial és una de les característiques de les societats democràtiques perquè permet i dóna font de decisió a la ciutadania. L'escola hauria de reflectir aquesta realitat; des de la legislació educativa vigent és el que es vol potenciar.

Objectius

Els objectius plantejats en aquesta experiència, per tal de potenciar les relacions i la participació entre mestres i famílies varen ser:

- Potenciar el protagonisme de les famílies a l'aula i, per tant, a l'escola.
- Potenciar les vies de comunicació i participació de les famílies a l'escola.
- Facilitar espais on les famílies tinguin l'oportunitat de construir un saber sobre l'educació dels seus infants i del seu propi rol.
- Propiciar una recerca de fites comunes entre mestre i família per incidir positivament en l'educació integral dels infants.

Metodologia de treball

La metodologia utilitzada es basa en la creació d'espais i de moments en què el diàleg constructiu-reflexiu fomenti i potenciï aquesta relació de confiança mútua i de respecte, per aconseguir desenvolupar un treball conjunt que suposi una eina d'atenció a la diversitat dins el context en què es realitza l'experiència.

Aquesta metodologia reclama un model de participació i col·laboració de les famílies que es defineix com a model cooperatiu. Ens situem al model col·laboratiu perquè col·loca el mestre en un rol que reconeix l'experiència, la competència i la situació de les famílies. Des d'aquest punt de partida ofereix les opcions i la informació necessàries perquè les famílies, amb ple protagonisme, decideixin quina és l'opció més bona. La base d'aquest rol es fonamenta en la negociació d'acords que siguin acceptats per ambdues parts. Aquest model cooperatiu promou relacions constructives, solidàries i de mútua responsabilitat.

Principis metodològics

- Proporcionar diferents vies de participació perquè cada persona es pugui situar en el moment que necessita i que li permeten les seves circumstàncies personals, entenent el nivell de participació com un contínuum que es desenvolupa de menys a més.
- Partir del coneixement i de l'actuació educativa familiar, de manera que els nous aprenentatges es fonamentin en els anteriors.
- Escoltar, ser respectuosos amb les persones que hi participen.
- Construir un saber comú mitjançant la participació i el diàleg mestre-família, més que proporcionar consells, de manera que es potenciïn les capacitats de les persones.
- Transmetre el coneixement que tothom té, perquè tots ens enriqueim dels altres mitjançant els seus coneixements, actituds, emocions, sentiments, reflexions, amb les seves propostes.
- Tots som capaços d'aprendre i construir comunitàriament.

Destinatari

Els destinataris s'ubiquen en la microestructura interaccional famílies-mestre/a tutor/a de l'aula on desenvolupo la meua tasca com a docent al CEIP Son Caliu, concretament al primer cicle d'educació primària.

Accions per potenciar la participació

L'experiència recull i organitza diferents accions amb l'objectiu de potenciar la participació i col·laboració de les famílies tenint en compte les seves necessitats i

circumstàncies, perquè una de les principals dificultats per a la seva participació a l'aula és la disponibilitat horària per qüestions de la jornada laboral de les famílies. Per aquest motiu, es consideren diferents tipus de participació a diferents moments, fins i tot fora de l'horari lectiu, de manera que cada família tingui un ventall ampli de possibilitats de participació.

Algunes de les accions que s'inclouen ja es desenvolupen al centre perquè formen part de la seva organització, com per exemple, la participació de les famílies en els òrgans de govern del centre o la participació en les festes culturals del centre; el que fem és aprofitar-les perquè partim del que ja es fa a l'escola. A més, les accions tenen un caire global, perquè tenen en compte els diferents nivells de concreció de la relació família-escola: centre-famílies, cicle-famílies i aula-famílies.

Al llarg d'aquests quatre cursos, les accions s'han enriquit com a conseqüència de l'aprenentatge realitzat a través de l'experiència que s'ha anat construint.

Un factor amb què s'ha de comptar i que suposa el punt de partida del camí a fer és que les famílies que acull ja tenen una cultura de participació a l'escola. En aquest bagatge de participació hi influeixen, entre altres, dos factors importants: per una banda, les experiències mantingudes al llarg de la història d'escolarització dels seus infants i, per una altra, les seves experiències durant la pròpia escolarització (com es relacionava la família amb el centre escolar?). Aquesta cultura de participació s'ha d'avaluar per saber d'on partim, què necessiten les nostres famílies i què podem fer.

Les accions dutes a terme són:

1. De gestió en relació amb el centre.
2. De gestió en relació amb l'aula.
3. De comunicació en relació amb el procés d'ensenyament-aprenentatge.

1. DE GESTIÓ EN RELACIÓ AMB EL CENTRE

• Participació al Consell Escolar

La participació dels pares i mares al Consell Escolar dels centres públics està regulada a la legislació corresponent que a continuació enumerarem (aquesta legislació determina la participació de les famílies al Consell Escolar):

• Decret 119/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic de les escoles públiques d'educació infantil, dels col·legis públics d'educació primària i dels col·legis públics d'educació infantil i primària (BOIB 05/10/02 núm. 120).

• Decret 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels instituts d'educació secundària (BOIB 05/10/02 núm. 120).

• Ordre de 21 de setembre de 1993 per la qual es regula la participació, en els òrgans de govern col·legiats dels centres docents, dels professors que imparteixen ensenyament religiós (BOE 02/10/93 núm. 236).

• Ordre del conseller d'Educació i Cultura, de 21 d'octubre de 2002, per la qual es regula l'elecció dels consells escolars de les escoles públiques d'educació infantil, dels col·legis públics d'educació primària, dels col·legis públics d'educació infantil i primària, dels instituts d'educació secundària i dels centres públics d'educació especial (BOIB 26/10/02 núm. 129).

• Ordre del conseller d'Educació i Cultura, per la qual es regula la composició, l'elecció i la renovació dels consells escolars dels centres d'educació de persones adultes de les Illes Balears (BOIB 26/10/02 núm. 129).

• Instrucció 1/2007, del director general de Planificació i Centres Educatius, per a la renovació dels consells escolars de centres públics i centres docents concertats (BOIB 09/10/2007 núm. 152).

- Participació a l'AMPTA

La participació dels pares i mares a l'AMPTA del centre públic està regulada per la legislació següent, que és la que també determina la manera en què l'AMPTA participa en el centre:

- Reial decret 1533/1986, d'11 de juliol, regulador de les associacions de pares d'alumnes (BOE 29/07/1986 núm. 180).

- Decret 188/2003, de 28 de novembre, pel qual es regulen les associacions de pares i mares d'alumnes i les federacions i confederacions d'aquestes (BOIB 06/12/2003 núm. 169).

2. DE GESTIÓ EN RELACIÓ AMB L'AULA

- Pare/mare delegat de classe

Es proposa escollir un pare o mare representant de la resta de famílies dels alumnes de la classe. L'objectiu és dinamitzar les activitats realitzades al centre o a l'aula per a les quals es demana la col·laboració de les famílies (Sant Antoni, Carnestoltes, projecte de decoració de centre, Nadal, fi de curs...).

A tall d'exemple, es comenten algunes funcions que el pare o mare delegat de classe pot dur a terme:

- Reunir-se amb el mestre/a tutor/a per ésser informat de l'esdeveniment de centre, quan sigui el cas.

- Aportar idees del grup de famílies per millorar la col·laboració de les famílies en l'esdeveniment que es durà a terme a l'escola.

- Ser punt de referència per a la resta de pares i mares de la classe per aclarir la informació divulgada pel centre, prèviament, sobre una celebració escolar, etc.

- Dinamitzar la col·laboració de les famílies durant els esdeveniments esmentats.

- Possibilitat de participació en l'organització de sortides

La diversitat de famílies que hi ha a l'aula fa que, de vegades, es puguin fer sortides relacionades amb el seu lloc de feina, però trobem que, molt sovint, per desconeixement, no s'aprofiten.

Per altra banda, de vegades hi ha sortides escolars en què l'ajuda de les famílies pot suposar un suport per als infants, un enriquiment de la pròpia activitat i una possibilitat d'obrir un espai per a la convivència quotidiana a l'escola i a l'aula. A més, freqüentment, trobem famílies que tenen molta motivació per compartir i participar.

En els dos casos, obrim un espai de diàleg per organitzar conjuntament la sortida i aquest fet és el que realment importa: obrir aquest espai perquè es produeixi la possibilitat de participació.

3. DE COMUNICACIÓ EN RELACIÓ AMB EL PROCÉS D'ENSENYAMENT-APRENENTATGE

- Reunions

Les reunions tenen un caire més bé informatiu en relació amb temes d'organització, metodològics, d'avaluació o esdeveniments que irrompen a la vida quotidiana de l'escola. Podríem parlar de tres nivells de concreció:

- El centre: l'esdeveniment fa que la reunió afecti el conjunt de famílies de l'escola (per exemple: la posada en marxa d'una biblioteca d'escola, l'elecció dels membres del Consell Escolar, la votació democràtica d'una determinada jornada escolar, etc.). El calendari organitzatiu del centre a principi de curs marca les

reunions a realitzar amb cada òrgan de govern; després s'adapta a les necessitats de la vida a l'escola.

— El cicle: la reunió afecta el conjunt de famílies d'un cicle determinat. Generalment, afecten als aspectes organitzatius i metodològics del cicle a què pertanyen el grup de famílies, però concretats en el cicle en què es duu a terme la reunió. Normalment, en realitzem dues, una a principi de curs per acollir les famílies i una altra al final, per compartir l'organització de la sortida de fi de curs.

— El grup de famílies de tutoria: és el darrer graó de concreció, en què els temes organitzatius, metodològics, d'avaluació, etc., tenen a veure amb la tutoria en concret a la qual pertanyen els infants. En aquest nivell se'n solen fer un mínim de tres:

— Una a principi de curs: després d'haver fet la reunió de cicle, les famílies es reparteixen en les diferents tutories per tractar els aspectes propis de la tutoria dels seus infants.

— Una a mitjan curs: en aquestes reunions es tracten aspectes de funcionament de l'aula. Prèviament es fa una enquesta general a les famílies dels aspectes que volen incloure's al guió de la reunió. Aquest guió es completa amb altres punts, fruit de les necessitats de la vida quotidiana a l'aula, que és necessari incloure.

— Una a final de curs, per fer una cloenda del curs i recollir propostes de millora per al curs vinent.

Al final de les reunions s'obre un espai de retroacció a través de preguntes que puguin sorgir arran de la informació tractada.

- Entrevistes

Les entrevistes corresponen més a l'àmbit personal en la relació família-tutora. Realitzem dos tipus d'entrevista:

- a. Entrevista inicial

Les entrevistes inicials es duen a terme al principi del curs. Hi ha dos tipus d'entrevistes inicials: per una banda, les entrevistes en què el mestre/a i la família no es coneixen, que suposen un primer moment de coneixement i de recollida de la informació rellevant en relació amb la família i amb l'infant; per una altra banda, les entrevistes en què el mestre/a i la família ja es coneixen del curs anterior, però es reprenen qüestions importants en relació amb el procés d'ensenyament-aprenentatge del nin/a que quedaren pendents el curs anterior o que requereixen una continuïtat.

Cada infant té una carpeta personal en què es va guardant tota la informació arreplegada en relació amb l'infant i la família (actes de les entrevistes, tutories...). El traspàs d'informació al llarg de la vida escolar dels nins/es és importantíssim, hem d'evitar posar les famílies en situacions d'haver d'explicar el mateix de manera repetida.

- b. Entrevistes de seguiment

Les entrevistes de seguiment es realitzen per revisar acords, acordar-ne de nous, posar objectius, compartir un dubte... En definitiva, per fer revisions contínues. Aquest és un espai importantíssim que s'ha de fer amb totes les famílies, ja que aquestes entrevistes consoliden la confiança mútua.

- Participació puntual amb iniciativa de la família

Quan obrim espais de comunicació, s'obren oportunitats de generar idees que poden tenir com a origen la família.

Aquesta participació ve donada per la posada en marxa d'iniciatives que provenen de les famílies i que s'organitzen mitjançant reunions. Per exemple, al llarg dels darrers dos cursos, les famílies han posat en marxa a l'aula un taller de fer estrelles de paper, un taller per fer per Nadal un regal a les famílies (un calendari, una bossa de tela), tallers de cuina, bloc de classe...

- Grup de treball

Quan parlem de grup de treball, partim dels fonaments teòrics de les comunitats d'aprenentatge. Es tracta d'obrir un espai estructurat de convivència a l'aula per a infants, tutor/a i famílies que voluntàriament puguin i vulguin participar-hi de manera sistemàtica i organitzada, per posteriorment obrir un espai de reflexió pel que fa a les pràctiques educatives que s'han dut a terme.

L'objectiu és, per una banda, generar necessitats, inquietuds formatives en la tasca educadora, per després cercar les vies per poder donar-hi resposta; i per una altra, aprofitar l'ajuda natural de les famílies com a manera de donar suport als processos d'ensenyament-aprenentatge.

El desenvolupament d'aquests grups té com darrer objectiu construir una escola de famílies basada en les inquietuds d'aquestes a partir de la seva participació en la vida quotidiana escolar.

Al centre encara no s'ha arribat a aquest punt perquè només hi ha un grup de recerca, que és el que hem format amb el grup de famílies amb què faig feina, però les actituds van canviant i trobem mestres que es plantegen la participació de les famílies com a necessària per al funcionament i qualitat educativa i per aquest motiu duen a terme accions puntuals de participació de les famílies a l'aula.

La hipòtesi de treball amb què s'inicià l'experiència va ser que els diferents grups de treball de cada nivell educatiu participant aportarien les seves inquietuds, necessitats formatives que estructurarien el programa de l'escola de famílies que es posés en marxa.

Ara bé, s'haurà de tenir en compte que, per organitzar i gestionar l'escola de famílies, hi haurà d'haver un treball conjunt entre AMPTA, coordinador/a dels grups de mestres participants als grups de treball o recerca i representants de pares i mares dels diferents grups de recerca o treball per tal de coordinar les activitats de l'escola de famílies i així donar resposta a les necessitats i inquietuds sorgides de les famílies del centre.

Cada grup de recerca es forma a partir de les famílies d'una aula en concret i el seu mestre/a tutor/a. Quan hi ha diferents grups de recerca que treballen de manera simultània, es produeix una xarxa d'interrelacions que pretén potenciar els espais de comunicació i, per tant, propiciar una relació constructiva entre els mestres i les famílies. Aquesta xarxa ens durà, per una banda, a concretar més propostes de participació i, per una altra, a extreure inquietuds, interrogants que posteriorment es traslladaran a l'escola de famílies. Amb aquest sistema de funcionament, l'objectiu final serà aproximar distàncies i construir vincles amb les famílies amb què fem feina.

A partir d'aquest tipus de feina es donaran diferents nivells de relació que enriquiran els espais de comunicació i de construcció del saber comú. Al mapa següent veiem representats aquests nivells que són bidireccionals i interactuen entre ells.

- Participació puntual a dinàmiques d'aula

Es refereixen a dinàmiques que poden respondre a un moment puntual de la vida de l'aula com, per exemple, a un moment determinat del projecte de treball o perquè necessitem anar al supermercat per comprar el material necessari per fer un experiment al racó de ciències...

Són diferents dinàmiques metodològiques que parteixen d'una filosofia globalitzadora de l'ensenyament, obren l'espai de l'aula a la participació, cerquen espais que ajudin al procés de recerca per generar inquietuds o bé per respondre-hi i, a la mateixa vegada, estem fent servir un suport natural, com són les famílies, per al procés d'ensenyament-aprenentatge dels nostres infants.

- **Activitats a casa**

Són les activitats pont entre l'aula i casa, ens referim tant a les feines d'aprendre a casa com a les activitats de col·laboració de les famílies mitjançant l'aportació d'informació, la participació puntual de la família a l'aula per tractar un tema concret.

Dintre de les feines a casa d'aprenentatge, s'hi han inclòs uns tipus de feina que van més allà dels aprenentatges mecànics i que es fixen més a potenciar processos de participació de les famílies, així com a treballar les competències bàsiques com, per exemple: recerca d'informació, el conte viatger, participar al bloc de l'aula, traslladar a casa un problema d'aula com pot ser «falta molt o poc per l'aniversari de...?»; «el tauró nan fa un màxim de 25 cm de longitud, quant és?»; «el pare de na Clàudia va anar a Miami a tocar amb un grup de música, on és Miami?», etc.

- **Fonts documentals**

Les fonts documentals ens permeten comunicar a les famílies allò que passa a la vida a l'aula. Per tant, l'aula no és un espai que fa de barrera entre famílies i escola, sinó que és un espai compartit. L'objectiu és potenciar la confiança perquè, des del moment en què les portes s'obren, els dubtes i les distorsions comencen a dissipar-se.

Per documentar la vida a l'aula, hem utilitzat les estratègies següents:

- Diari setmanal fet conjuntament amb els infants exposat a un faristol fora de l'aula (al passadís)
- Creació d'un llibre d'aula que arreplega la seqüenciació d'una història viscuda a l'aula (sortida, un taller, una experiència artística...)
- Exposició de tasques dels infants (produccions escrites, produccions artístiques o experiències d'aula)
- Exposició de murals explicatius de situacions d'aula amb material fotogràfic
- Tauló de comunicació al passadís amb les famílies de l'aula
- Bloc de classe: al bloc es reflecteixen experiències i situacions de l'aula i es redacta el diari setmanal

- **Activitats culturals de centre**

Són les activitats que el centre posa en marxa i que suposen la participació de les famílies per a la seva celebració. Aquests tipus d'esdeveniments ens han servit per fer tallers de cuina (galletes de Nadal, bunyols, crespells, amanida de fruita), tallers de maquillatge, tallers de disfresses (dut a terme fora de l'horari lectiu amb un berenar amb les famílies després d'haver finalitzat el taller)...

Estratègies que faciliten la relació mestre/a-famílies

- La relació s'ha de basar en el respecte a les característiques, necessitats i circumstàncies de cada família.
- Aprendre a comprendre les interaccions que es donen.
- Afavorir la confiança mútua a través del diàleg del dia a dia.

- Afavorir la confiança en els recursos que la família té.
- Acompanyar-les, més que aconsellar, jutjar, etiquetar... Es tracta de propiciar espais de comunicació, participatius, espais per compartir.
- Les solucions màgiques no existeixen, cerquem les solucions de manera conjunta tenint en compte que les necessitats de cada família són úniques i diverses.
- Informar les famílies de la vida a l'aula.

Reflexions finals sobre l'experiència

Potenciar la participació de les famílies a l'aula ha estat un treball progressiu, en què ha tingut a veure el procés d'aprenentatge que he dut a terme des d'un rol de mestra investigadora.

La primera passa va ser situar-se davant l'objectiu plantejat, en aquest cas, potenciar les relacions i la participació entre mestra i famílies. És a dir: quins eren els meus coneixements, emocions, sentiments, pors, idees, judicis de valors, experiències, etc. pel que fa a la relació família-escola? Des d'aquesta perspectiva, el que fem és obrir la motxilla d'història personal i assabentar-nos del punt de partida per fer camí, així és com es materialitzen les accions que s'han dut a terme. La segona passa per situar les famílies la determinem a partir d'interrogants com: quina ha estat la seva història de participació? Com han estat les seves experiències? Quin tipus d'experiències han tingut?

Aquestes dues variables ens col·loquen en un contínuum de participació, a partir del qual es concreten les propostes de treball per potenciar les relacions família-aula/centre. No ens podem situar molt lluny del nostre punt de partida, ni tampoc del de les famílies, cosa que significa col·locar-nos al que podríem comparar per analogia amb «la zona de desenvolupament proper» per, a partir d'aquí, anar caminant en l'aprenentatge.

Girant la mirada enrere, l'inici de l'experiència estava caracteritzat per pors, incògnites, incerteses, inseguretats, dubtes, desconeixements... Per aquest motiu, les accions es concretaren a les relacions personals amb les famílies mitjançant els diferents tipus de reunions i d'entrevistes, posant molt èmfasi a potenciar la capacitat assertiva i empàtica del rol de la mestra per construir una relació positiva basada en l'escolta activa. El resultat va ser una excel·lent relació de comunicació amb les famílies que permeté concretar plans d'actuacions comuns en relació amb el procés d'ensenyament-aprenentatge dels seus infants, a un àmbit individual.

Durant el segon curs, es va fer una passa més; ja hi havia hagut un recorregut en el camí d'aprenentatge per potenciar la relació família-mestra, fet que es traduï en més seguretat i confiança en la relació, la qual cosa ens mostrà la necessitat de donar a conèixer la vida a l'aula perquè les famílies no la visquessin com una cosa oculta a la qual no tenien accés i, per aquest motiu, es començà a posar en marxa l'estratègia de documentació; l'objectiu va ser obrir les portes i mostrar les experiències que emergien a l'aula.

Va ser al curs següent, amb l'acollida d'un nou grup d'infants i, per tant, de noves famílies, quan realment s'obrí el ventall ampli d'alternatives de participació. El procés d'aprenentatge realitzat havia conduït a la necessitat de crear un espai en què les famílies tinguessin l'oportunitat de construir un saber sobre l'educació dels seus infants i el seu propi rol com a pares i mares. Als cursos anteriors havíem aconseguit una comunicació de confiança i de sinceritat amb les famílies, però què passava amb qüestions com, per exemple: com podien ajudar els infants en el procés lectoescriptor, quan era tan diferent de la manera en què ells havien après? Com podien respondre a una conducta negativa dels infants? Com podien posar límits? Com podien desenvolupar un rol educatiu democràtic? Definitivament, hi havia famílies que tenien dificultats, les entrevistes i les reunions no

bastaven per respondre a les necessitats que moltes famílies mostraven en aquesta línia, a pesar que les entrevistes i reunions estaven planificades amb una estructura de pla de treball, a través d'acords família-mestra i de la seva revisió periòdica.

A més a més, què passava amb la possibilitat de potenciar les habilitats parentals? Què passava amb la possibilitat d'aprofitar el suport natural de les famílies en relació amb els processos d'ensenyament-aprenentatge dels infants dins l'aula?

La conclusió va ser obrir espais a les famílies a l'aula en què, a través de l'experiència viscuda, poguessin iniciar un procés d'aprenentatge sobre l'educació dels seus infants. Ara bé, per poder-lo dur a terme, havíem d'ampliar les possibilitats de participació dins l'aula per adaptar-nos a les possibilitats horàries de les famílies i, a més a més, es tingué en compte el fet de no quedar-nos únicament amb el rol de famílies que entren a l'aula per «ajudar-nos», sinó un paper de famílies interactives que ajuden, proposen, aprenen, reflexionen...

El resultat d'aquests dos darrers cursos de feina amb aquest grup de famílies ha suposat un augment de participació destacable, una comunicació constant basada en el respecte, seguretat i confiança mutus, un clima positiu i afectiu amb objectius comuns entre la família i la mestra que s'ha traduït en un augment de la motivació intrínseca dels infants de l'aula envers els processos d'ensenyament-aprenentatge, una resposta educativa més individualitzada a les necessitats educatives dels infants durant els moments de suport de les famílies... En definitiva, la qualitat de la resposta educativa a les necessitats dels infants amb aquesta metodologia de treball s'ha vist considerablement augmentada.

La passa futura anirà en la línia de treball de planificar d'una manera estructurada i sistemàtica les reunions posteriors a la participació a l'aula per generar espais temporals, periòdics i sistemàtics, amb les famílies, en què poder arreplegar les seves reflexions de l'experiència o experiències viscudes dins l'aula, les seves inquietuds, els interrogants, etc., per poder construir entre tots un saber comú sobre l'educació dels seus infants i del seu propi rol. Aquests espais permetran comunicar les seves necessitats i començar a plantejar-nos una escola de famílies amb un programa basat en aquestes necessitats manifestades als espais de reflexió familiar. D'aquesta manera, obrirem més encara el ventall de possibilitats de participació de les famílies a l'escola a partir de les seves pròpies necessitats.

Referències

- ALCALAY, L.; MILICIC, N.; TORRETTI, A. (2005): «Alianza efectiva familia escuela: Un programa audiovisual para padres», *Psyche*, vol. 14, núm. 2. Pontificia Universidad de Chile, pàg. 149-161.
- ARON, A. M.; MILICIC, N. (2004): *Clima social escolar y desarrollo personal*. Santiago: Andrés Bello.
- BUSQUETS, J. [et al.] (coord.) (2006): *La recerca en comunicació. Què hem de saber? Quins passos hem de seguir?* Barcelona: UOC.
- CARDEMIL, C. (1994): «Familia y escuela: Una alianza necesaria y posible». Seminario La familia y la escuela: una alianza posible para mejorar los aprendizajes, MINEDUC, Santiago, P-900, PIIE.
- EPSTEIN, J. L. (2001): *School, Family, and Community partnerships: Preparing educators and improving Schools*. Boulder CO: Westview Press.

